ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ της 6ης Ιουλίου 1995 *

Α — Εισαγωγή

1. Οι Merckx και Neuhuys εργάζονταν ως πωλητές αυτοκινήτων στην εταιρία Anfo Motors SA (στο εξής: Anfo Motors). Από το 1985, η Anfo Motors ήταν ο εμπορικός αντιπρόσωπος της εταιρίας SA Ford Motors Company Belgium (στο εξής: Ford) για την πώληση αυτοκινήτων σε ορισμένη περιοχή της μείζονος περιφέρειας των Βρυξελλών. Η Ford ήταν επίσης ο κύριος μέτοχος της Anfo Motors.

2. Με έγγραφο της 8ης Οκτωβρίου 1987 η Anfo Motors πληροφόρησε τους Merckx και Neuhuys ότι θα έπαυε τις δραστηριότητές της στις 31 Δεκεμβρίου 1987 και ότι, από την 1η Νοεμβρίου 1987, η Ford θα συνεργαζόταν, στην περιοχή την οποία κάλυπτε μέχρι τότε η Anfo Motors [1], με έναν ανεξάρτητο εμπορικό αντιπρόσωπο, την εταιρία SA Novarobel (στο εξής: Novarobel).

Στο έγγραφό της η Anfo Motors ανέφερε επίσης τα ακόλουθα:

«Κατά τη διάρκεια των συνομιλιών μας, η Novarobel δέχθηκε να αναλάβει την εκτέλεση σαφώς καθορισμένων υπηρεσιών. Οι διατάξεις της συλλογικής διατάξεως εργασίας 32 bis έχουν εφαρμογή στους εργαζομένους που εκτελούν τις υπηρεσίες αυτές. Σύμφωνα με τις εν λόγω διατάξεις, οι εργαζόμενοι αυτοί θα μεταφερθούν, συνεπώς, στη Novarobel από 1ης Νοεμβρίου 1987.

Από την ημερομηνία αυτή θα μεταφερθείτε στην ως άνω εταιρία, ενώ διατηρείται η θέση σας, η αρχαιότητά σας και όλα τα άλλα συμβατικά δικαιώματα.»

3. Όπως προκύπτει από τη διάταξη του αιτούντος δικαστηρίου, η εν λόγω συλλογική σύμβαση 32 bis μεταφέρει στο βελγικό δίκαιο την οδηγία 77/187/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 1977, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων [2] (στο εξής: οδηγία).

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — Όπως προκύπτει από τη δικογραφία, πρόκειται για ορισμένους δήμους της μείζονος περιφέρειας των Βρυξελλών.

2 — ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 171.

4. Με έγγραφα της 27ης Οκτωβρίου 1987, οι Merckx και Neuhuys πληροφόρησαν την Anfo Motors ότι δεν δέχονταν τη μεταφορά τους στην υπηρεσία της εταιρίας Novarobel. Με τα έγγραφα αυτά ισχυρίζονταν ότι η Anfo Motors δεν μπορούσε να τους επιβάλει «να εργαστούν σε άλλη εταιρία, σε άλλο τόπο και με διαφορετικές συνθήκες εργασίες, και χωρίς την παροχή της παραμικρής εγγυήσεως όσον αφορά τη διατήρηση της πελατείας και την πραγματοποίηση ορισμένου κύκλου εργασιών». Θεώρησαν ότι η απόφαση της Anfo Motors συνιστούσε μονομερή καταγγελία της συμβάσεως εργασίας τους και ζήτησαν την καταβολή αποζημιώσεως λόγω καταγγελίας, καθώς και διάφορα άλλα ποσά.

5. Με έγγραφα της 30ής Οκτωβρίου και της 2ας Νοεμβρίου 1987 η Anfo Motors ενέμεινε στην άποψή της, κατά την οποία οι Merckx και Neuhuys όφειλαν να συνεχίσουν την εργασία τους για λογαριασμό της Novarobel από 1ης Νοεμβρίου 1987, «με πλήρη διατήρηση όλων των δικαιωμάτων και πλεονεκτημάτων που είχαν στην Anfo Motors». Η εταιρία αυτή διευκρίνισε ότι εγγυάται την εκ μέρους της Novarobel τήρηση των υποχρεώσεων αυτών για διάρκεια δύο ετών. Επιπλέον ανέφερε ότι οι συνδικαλιστικές οργανώσεις είχαν υπογράψει στις 30 Οκτωβρίου 1987 συλλογική σύμβαση αναγνωρίζουσα την εφαρμογή της συλλογικής συμβάσεως 32 bis και, επομένως, το κύρος της σχετικής μεταφοράς.

6. Οι Merckx και Neuhuys αρνήθηκαν να εργαστούν για λογαριασμό της Novarobel και προσέφυγαν ενώπιον του tribunal du travail de Bruxelles ζητώντας, μεταξύ άλλων, αποζημίωση. Η αγωγή τους στρεφόταν αρχικά κατά της Anfo Motors και, στη συνέχεια, κατά της Ford, η οποία κατέστη διάδικος της δίκης καθόσον η Anfo Motors τέθηκε στο μεταξύ υπό εκκαθάριση. Η αγωγή αυτή κηρύχθηκε αβάσιμη με απόφαση της 20ής Ιουλίου 1990· κατ' αυτής οι ενάγοντες άσκησαν έφεση ενώπιον του cour du travail de Bruxelles.

7. Το κατ' έφεση επιληφθέν δικαστήριο εκτιμά ότι είναι απαραίτητο το Δικαστήριο να εκδώσει προδικαστική απόφαση για να αποφανθεί και το ίδιο σχετικά με τις επίδικες διαφορές. Με τη διάταξή του το cour du travail de Bruxelles σημειώνει ότι, από 15ης Οκτωβρίου 1987, η πώληση οχημάτων Ford στην εν λόγω περιοχή είχε ανατεθεί στη Novarobel. Όπως διαπίστωσε το αιτούν δικαστήριο, η Anfo Motors απέλυσε πλέον των τριών τετάρτων του προσωπικού της, διατηρώντας στην υπηρεσία της στο τέλος του μηνός Οκτωβρίου μόνο τρεις μηχανικούς, έναν διευθυντή πωλήσεων, πέντε πωλητές, έναν διευθυντή αποθήκης, δύο αποθηκάριους, έναν υπάλληλο σχεδιασμού και έναν υπάλληλο αρμόδιο για την παράδοση των οχημάτων. Τα μέλη αυτά του προσωπικού που παρέμειναν στην υπηρεσία της Anfo Motors (περιλαμβανομένων των Merckx και Neuhuys) παρακλήθηκαν να εργασθούν για λογαριασμό της Novarobel από τον Νοέμβριο του 1987.

8. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο αναφέρει μια συμφωνία περί παροχής εγγυήσεων της 15ης Οκτωβρίου 1987, συναφθείσα μεταξύ Novarobel και Ford, την οποία η τελευταία αυτή εταιρία είχε προσκομίσει στη δικογραφία. Στη συμφωνία αυτή διαλαμβάνεται ιδίως ότι «η Ford αποφάσισε να παύσει τις δραστηριότητες της θυγατρικής Anfo Motors (...) και να αναθέσει την πώληση οχημάτων με την οποία ασχολούνταν η εταιρία αυτή στην εταιρία Novarobel από 15 Οκτωβρίου 1987. Η Novarobel είναι διατεθειμένη να αναλάβει ορισμένες υπηρεσίες τις οποίες

εκτελούσε η Anfo Motors στο πλαίσιο της συλλογικής συμβάσεως εργασίας 32 bis, με παράλληλη παροχή εγγυήσεων εκ μέρους της Ford (...)». Κατά τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου, όμως, η ίδια η Anfo Motors είχε αποφασίσει να παύσει τις δραστηριότητές της.

9. Το αιτούν δικαστήριο δεν διαπίστωσε ποια στοιχεία ενεργητικού της Anfo Motors θα μπορούσαν να έχουν μεταφερθεί στη Novarobel. Σημειώνει μάλιστα ότι δεν είναι καν βέβαιο ότι η Anfo Motors μεταβίβασε το πελατολόγιό της.

10. Κατά συνέπεια, το cour du travail de Bruxelles ζητεί από το Δικαστήριο να εκδώσει προδικαστική απόφαση επί του ακόλουθου ερωτήματος:

«Υφίσταται μεταβίβαση επιχειρήσεως κατά την έννοια της οδηγίας 77/187, της 14ης Φεβρουαρίου 1977, όταν μια επιχείρηση, έχοντας αποφασίσει να παύσει τις δραστηριότητές της στις 31 Δεκεμβρίου 1987, απολύει το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού της, διατηρώντας μόνο δεκατέσσερα άτομα επί συνόλου εξήντα και πλέον, και αποφασίζει ότι αυτά τα δεκατέσσερα άτομα, διατηρώντας τα κεκτημένα δικαιώματά τους, θα πρέπει να εργάζονται από 1ης Νοεμβρίου 1987 σε επιχείρηση με την οποία δεν τη συνδέει καμία σύμβαση, αλλά στην οποία έχει παραχωρηθεί από τις 15 Οκτωβρίου 1987 η αντιπροσωπεία πωλήσεων, την οποία είχε προηγουμένως η ίδια, και όταν επίσης η πρώτη εταιρία δεν έχει μεταβιβάσει κανένα περιουσιακό στοιχείο στη δεύτερη;»

Β — Ανάλυση

11. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί απάντηση στο ερώτημα αν υφίσταται μεταφορά επιχειρήσεως κατά την έννοια της οδηγίας 77/187 στην υπό κρίση υπόθεση, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων που περιγράφηκαν στο προδικαστικό ερώτημα. Βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/187, η οδηγία εφαρμόζεται επί μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων σε άλλον επιχειρηματία, οι οποίες προκύπτουν από συμβατική εκχώρηση [μεταβίβαση] ή συγχώνευση. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που δημιουργούνται για τον εκχωρητή [μεταβιβάζοντα] από σύμβαση εργασίας ή από εργασιακή σχέση που υφίστανται κατά την ημερομηνία της μεταβιβάσεως μεταβιβάζονται στον εκδοχέα [προς ον η μεταβίβαση]. Από τη διάταξη του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει ότι το δικαστήριο αυτό θεωρεί αμφίβολη τη δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας, τούτο δε κυρίως για δύο λόγους. Πρώτον, το cour du travail de Bruxelles ερωτά αν τελικά υφίσταται πράγματι *μεταβίβαση επιχειρήσεως*. Δεύτερον, ερίζεται το αν μια τέτοια μεταβίβαση προέκυψε από *συμβατική μεταβίβαση* κατά την έννοια της οδηγίας.

Μεταβίβαση επιχειρήσεως

12. Οι εφεσείοντες της κύριας δίκης θεωρούν ότι δεν υπήρξε εν προκειμένω μεταβίβαση επιχειρήσεως, εγκαταστάσεως ή τμήματος εγκαταστάσεως. Μια τέτοια μεταβίβαση θα προϋπέθετε την τουλάχιστον μερική διατήρηση της δομής ή της οργανώσεως της οικείας επιχειρήσεως. Όμως, η

Anfo Motors έπαυσε τις δραστηριότητές της και απέλυσε την πλειονότητα του προσωπικού της. Ό, τι απέμεινε από την επιχείρηση τέθηκε υπό εκκαθάριση. Επομένως, δεν πρόκειται για μεταβίβαση επιχειρήσεως αλλά για εκκαθάρισή της. Η εκκαθάριση αυτή πραγματοποιήθηκε ανεξάρτητα από τη σύμβαση που συνήφθη μεταξύ Ford και Novarobel. Το γεγονός ότι η Novarobel ασκεί τις ίδιες δραστηριότητες με εκείνες που ασκούσε προηγουμένως η Anfo Motors δεν έχει σημασία, καθόσον κάθε αντιπρόσωπος της Ford ασκεί προφανώς παρόμοια δραστηριότητα. Εξάλλου, δεν μεταβιβάστηκε στον νέο αντιπρόσωπο ούτε το όνομα της εταιρίας Anfo Motors.

13. Όλοι οι άλλοι διάδικοι που έλαβαν μέρος στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, ήτοι η εταιρία Ford, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή, έχουν αντίθετη άποψη. Υποστηρίζουν ότι, παρά τις περιστάσεις που περιγράφει το αιτούν δικαστήριο, υφίσταται ή, τουλάχιστον, μπορεί να υπάρξει μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας. Συμμερίζομαι την άποψη αυτή.

14. Για την ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας 77/187 πρέπει να ληφθεί ως βάση ο σκοπός τον οποίον οι διατάξεις αυτές επιδιώκουν. Όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις της, η οδηγία αυτή αποσκοπεί στην «προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση αλλαγής του επιχειρηματικού φορέα» και στην προώθηση της προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών «με στόχο την πρόοδο, κατά την έννοια του άρθρου 177 της Συνθήκης», που αποβλέπει στη βελτίωση των όρων διαβιώσεως και εργασίας του εργατικού δυναμικού [3]. Όπως έχει δεχθεί το Δικαστήριο, σκοπός της οδηγίας είναι «να εξασφαλίσει, *κατά το μέτρο του δυνατού*, τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβολής του επιχειρηματία, παρέχοντάς τους τη δυνατότητα να παραμείνουν στην υπηρεσία του νέου επιχειρηματία υπό τους ίδιους όρους με εκείνους που είχαν συνομολογήσει με τον μεταβιβάζοντα» [4].

15. Επομένως, προς το συμφέρον της προστασίας του εργαζομένου ο όρος «μεταβίβαση επιχειρήσεως, εγκαταστάσεως ή τμήματος εγκαταστάσεως» πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικά. Τούτο ισχύει και στην προκειμένη υπόθεση. Ωστόσο, η υπόθεση που μας απασχολεί παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ότι οι ενδιαφερόμενοι εργαζόμενοι δεν εγείρουν αξιώσεις που προϋποθέτουν ύπαρξη μεταβιβάσεως κατά την έννοια της οδηγίας, αλλά αμφισβητούν ότι υπήρξε μια τέτοια μεταβίβαση. Εντούτοις, η ερμηνεία των διατάξεων της οδηγίας δεν μπορεί να εξαρτάται από τη βούληση των εργαζομένων που θίγονται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση αλλά πρέπει να γίνεται με βάση αρχές γενικές εφαρμογής.

16. Η άποψη αυτή συμβιβάζεται πλήρως προς τα συμφέροντα των εργαζομένων που δεν επιθυμούν να εργάζονται για λογαριασμό του αγοραστή της επιχειρήσεως στην υπηρεσία της οποίας απασχολούνταν μέχρι τότε. Όπως έχει δεχθεί το Δικαστήριο, δεν απαγορεύεται στον εργαζόμενο «να αποφασίζει να εναντιωθεί στη μεταβίβαση της συμβάσεώς του ή της εργασιακής σχέσεώς του και, έτσι, να μην απολαμβάνει την προστασία που του παρέχει η οδηγία». Διαφορετικά, θα διακυβεύονταν τα θεμελιώδη δικαιώματα του εργαζομένου, «ο οποίος πρέπει να είναι ελεύθερος να επιλέγει τον εργοδότη του και δεν είναι δυνατόν να υποχρεώνεται

3 — Δεύτερη και πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 77/187.

4 — Απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1987, 287/86, Ny Mølle Kro (Συλλογή 1987, σ. 5465, σκέψη 12) (η υπογράμμιση δική μου).

να εργάζεται για εργοδότη που αυτός δεν επέλεξε ελεύθερα» [5].

Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου παρατηρεί, ορθώς, ότι ενδεχομένως στην παρούσα υπόθεση οι Merckx και Neuhuys άσκησαν πράγματι αυτό το δικαίωμα της εναντιώσεώς τους. Υπέρ αυτής της απόψεως μπορεί να ληφθεί υπόψη το κείμενο του εγγράφου το οποίο απέστειλαν στην Anfo Motors, στις 27 Οκτωβρίου 1987, οι εφεσείοντες της κύριας δίκης [6]. Ασφαλώς, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού. Στο πλαίσιο της εξετάσεώς του, το επιληφθέν δικαστήριο θα πρέπει να λάβει υπόψη το γεγονός ότι η οδηγία 77/187 δεν υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προβλέπουν, στις περιπτώσεις στις οποίες ο εργαζόμενος αποφασίζει να μη συνεχίσει τη σύμβαση ή τη σχέση εργασίας με τον προς ον η μεταβίβαση, ότι η σύμβαση ή σχέση εργασίας διατηρείται με τον μεταβιβάζοντα. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι, σε τέτοιες περιπτώσεις, εξακολουθεί να υφίσταται η σχέση ή η σύμβαση εργασίας με τον μεταβιβάζοντα. Μπορούν όμως επίσης να προβλέπουν ότι, σ' αυτές τις περιπτώσεις, η σύμβαση ή η σχέση εργασίας πρέπει να θεωρηθεί ότι καταγγέλλεται με πρωτοβουλία είτε του εργαζομένου είτε του εργοδότη [7].

17. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, αποφασιστικό κριτήριο για την ύπαρξη μεταβιβάσεως κατά την έννοια της οδηγίας είναι το «αν η εν λόγω μονάδα διατηρεί την ταυτότητά της», πράγμα το οποίο προκύπτει «ιδίως από το γεγονός ότι η εκμετάλλευσή της πράγματι συνεχίζεται ή αρχίζει εκ νέου από τον νέο επιχειρηματία, με τις ίδιες ή ανάλογες οικονομικές δραστηριότητες» [8]. Για να κριθεί αν συντρέχει η προϋπόθεση αυτή, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, πρέπει

«να συνεκτιμηθούν όλες οι πραγματικές περιστάσεις που χαρακτηρίζουν την υπό κρίση συναλλαγή, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται ιδίως ο τύπος της επιχείρισης ή της εγκατάστασης για την οποία πρόκειται, η μεταβίβαση ή μη των υλικών στοιχείων, όπως τα κτίρια και τα κινητά, η αξία των άυλων στοιχείων κατά τον χρόνο της μεταβίβασης, η ανάληψη ή μη του κύριου μέρους του εργατικού δυναμικού από τον νέο επιχειρηματία, η μεταβίβαση ή μη της πελατείας, καθώς και ο βαθμός ομοιότητας των δραστηριοτήτων που ασκούνται πριν και μετά τη μεταβίβαση και η διάρκεια της ενδεχόμενης αναστολής των δραστηριοτήτων αυτών. Πρέπει, ωστόσο, να διευκρινιστεί ότι όλα αυτά τα στοιχεία αποτελούν επί μέρους πλευρές της γενικής αξιολόγησης

5 — Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1992, C-132/91, C-138/91 και C-139/91, Κατσικάς κ.λπ. (Συλλογή 1992, σ. I-6577, σκέψεις 32 και 33).

6 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 4.

7 — Βλ. την απόφαση Κατσικάς κ.λπ., προαναφερθείσα στην υποσημείωση 5, σκέψεις 35 και 36. Κατά τη διάρκεια της προφορικής διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου, η Επιτροπή περιέγραψε τη λύση την οποία προβλέπει η βελγική νομοθεσία σε μια τέτοια περίπτωση. Χάριν πληρότητος σημειώνω ότι, με την απόφαση της 5ης Μαΐου 1988, 144/87 και 145/87, Berg και Busschers (Συλλογή 1988, σ. 2559), το Δικαστήριο εξέφρασε σκέψεις οι οποίες πιθανότατα δείχνουν ότι η οδηγία *δεν* παρέχει στους εργαζομένους το δικαίωμα να αντιταχθούν στη μεταβίβαση της συμβάσεως ή της σχέσεως εργασίας τους (όπ.π., σημείο 14). Η άποψη την οποία υποστήριξε η Επιτροπή στην υπόθεση Κατσικάς κ.λπ., όπως αυτή εκτίθεται στην έκθεση ακροατηρίου (Συλλογή 1992, σ. I-6582 επ.), δείχνει ότι μια τέτοια ερμηνεία ουδόλως μπορεί να αποκλεισθεί. Το αιτούν δικαστήριο θα αποφασίσει, ενδεχομένως, αν για τη λύση της παρούσας διαφοράς πρέπει να συναγάγει κάποια συμπεράσματα από την αβεβαιότητα που χαρακτήριζε ενδεχομένως εξ αυτού τη νομική κατάσταση, αβεβαιότητα την οποία εν πάση περιπτώση ήρε η απόφαση Κατσικάς κ.λπ.

8 — Απόφαση της 18ης Μαρτίου 1986, 24/85, Spijkers (Συλλογή 1986, σ. 1119, σκέψεις 11 και 13). Ομοίως βλ. την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 4 απόφαση Ny Mølle Kro, σκέψη 18· την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1988, 101/77, Bork International κ.λπ. (Συλλογή 1988, σ. 3057, σκέψη 14)· την απόφαση της 19ης Μαΐου 1992, C-29/91, Redmond Stichting (Συλλογή 1992, σ. I-3189, σκέψη 23)· την απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1992, C-209/91, Watson Rask και Christensen (Συλλογή 1992, σ. I-5755, σκέψη 19)· την απόφαση της 14ης Απριλίου 1994, C-392/92, Schmidt (Συλλογή 1994, σ. I-1311, σκέψη 17). Στην πρόταση της Επιτροπής, της 8ης Σεπτεμβρίου 1994, για μια οδηγία που προορίζεται να αντικαταστήσει την οδηγία 77/187 (ΕΕ C 274 σ. 10), η μεταβίβαση υπό την έννοια της οδηγίας αυτής ορίζεται, στο άρθρο 1, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ως «μεταβίβαση οικονομικής οντότητας, η οποία διατηρεί την ταυτότητά της».

που επιβάλλεται να γίνει και δεν μπορούν, ως εκ τούτου, να εκτιμηθούν μεμονωμένα» [9].

18. Επιπλέον, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι οι εκτιμήσεις που είναι αναγκαίες για τη διαπίστωση της υπάρξεως ή όχι μεταβιβάσεως κατά την εν λόγω έννοια υπάγονται στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου, λαμβανομένων υπόψη των ερμηνευτικών στοιχείων τα οποία εξέθεσα ανωτέρω [10]. Τούτο φαίνεται λογικό, καθόσον το αιτούν δικαστήριο είναι καλύτερα σε θέση να κρίνει τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως της οποίας έχει επιληφθεί [11]. Καθώς φαίνεται το Δικαστήριο δεν δέχθηκε καταρχάς την άποψη αυτή, ενώ με την απόφασή του στην υπόθεση Schmidt έκρινε ότι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας «οι παρεμφερείς προς την περιγραφόμενη στη διάταξη περί παραπομπής περιπτώσεις» [12]. Εντούτοις, πιστεύω ότι το Δικαστήριο μπορεί να προβαίνει σ' αυτή τη διαπίστωση σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις, ενώ ο κανόνας είναι ότι η εκτίμηση του συνόλου των χαρακτηριστικών στοιχείων κάθε συγκεκριμένης υποθέσεως πρέπει να εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο [13]. Τούτο ισχύει ιδίως όταν το εθνικό δικαστήριο δεν είχε ακόμα ευκαιρία ή λόγο (όπως εν προκειμένω) να αποφανθεί επί του συνόλου των πραγματικών περιστατικών της συγκεκριμένης υποθέσεως.

19. Βάσει τούτων το Δικαστήριο θα πρέπει να περιοριστεί στη διευκρίνιση του γενικότερου ζητήματος αν, υπό τις περιστάσεις τις οποίες περιγράφει το αιτούν δικαστήριο, *μπορεί* να υφίσταται εν πάση περιπτώσει μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας. Πιστεύω ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση. Καμία από τις περιστάσεις που παραθέτει το εθνικό δικαστήριο δεν φαίνεται να αποκλείει τη δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας.

20. Συναφώς, δεν έχει σημασία το γεγονός ότι η εταιρία Anfo Motors έπαυσε τις δραστηριότητές της στις 31 Δεκεμβρίου 1987 και στη συνέχεια τέθηκε υπό εκκαθάριση. Όταν υφίσταται μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας, ο ως τότε ιδιοκτήτης της επιχειρήσεως, της εγκαταστάσεως ή του τμήματος εγκαταστάσεως είναι πάντα ελεύθερος να αποφασίσει την πλήρη και οριστική παύση των δραστηριοτήτων του. Φυσικά, μια τέτοια απόφαση μπορεί να ληφθεί πριν από τη μεταβίβαση και με σκοπό ακριβώς αυτή τη μεταβίβαση. Καθώς φαίνεται τούτο ακριβώς συνέβη εν προκειμένω, όπως επιβεβαιώνεται από τα προαναφερθέντα έγγραφα τα οποία η Anfo Motors απέστειλε στους Merckx και Neuhuys [14]. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τη νομολογία, η οδηγία δεν εφαρμόζεται όταν πρόκειται για μεταβίβαση επιχειρήσεως η οποία κηρύχθηκε σε πτώχευση [15]. Κάτι τέτοιο όμως δεν συμβαίνει στην υπό κρίση υπόθεση.

21. Αντίθετα, έχει σημασία το γεγονός ότι η Anfo Motors απέλυσε το μεγαλύτερο μέρος

9 — Απόφαση Spijkers, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 13. Ομοίως, βλ. τις προαναφερθείσες αποφάσεις Redmond Stichting, σκέψη 24, και Watson Rask και Christensen, σκέψη 20. Βλ. επίσης τις προαναφερθείσες αποφάσεις Ny Mølle Kro, σκέψη 19, και Bork International κ.λπ., σκέψη 15.

10 — Απόφαση Spijkers, όπ.π., σκέψη 14. Ομοίως, βλ. τις προαναφερθείσες αποφάσεις Ny Mølle Kro, σκέψη 21, Bork International κ.λπ., σκέψη 19, και Redmond Stichting, σκέψη 25.

11 — Όπως ορθά ανέφερε ο γενικός εισαγγελέας Van Gerven στις προτάσεις του στην υπόθεση Watson Rask και Christensen, προαναφερθείσα (Συλλογή 1992, σ. I-5766, ιδίως δε σ. I-5769).

12 — Απόφαση προαναφερθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 20.

13 — Ο γενικός εισαγγελέας Van Gerven υποστήριξε την ίδια άποψη στις προτάσεις του που ανέπτυξε στην προαναφερθείσα υπόθεση Schmidt (Συλλογή 1994, σ. I-1313, ιδίως δε σ. *I-1319*).

14 — Βλ. ανωτέρω, σημεία 2 και 5.

15 — Απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 1985, 186/83, Botzen κ.λπ. (Συλλογή 1985, σ. 519).

του προσωπικού της και κράτησε μόναν δεκατέσσερα άτομα επί συνόλου εξήντα και πλέον, από τα οποία ζητήθηκε να εργασθούν για την εταιρία Novarobel. Το γεγονός ότι ο νέος εμπορικός αντιπρόσωπος θα αναλάμβανε μόνο ένα τέταρτο περίπου του προσωπικού της Anfo Motors ουδόλως αποκλείει την ύπαρξη μεταβιβάσεως κατά την έννοια της οδηγίας. Επ' αυτού, οι διάδικοι που έλαβαν μέρος στη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου ορθώς επικαλέστηκαν το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας. Δυνάμει της διατάξεως αυτής, η μεταβίβαση δεν αποτελεί από μόνη της λόγο απολύσεως για τον μεταβιβάζοντα ή τον προς ον η μεταβίβαση. Προβλέπεται όμως παράλληλα ότι η διάταξη αυτή «δεν εμποδίζει απολύσεις που είναι δυνατόν να επέλθουν για λόγους οικονομικούς, τεχνικούς ή οργανώσεως που προϋποθέτουν μεταβολές στο επίπεδο της απασχολήσεως».

Πρέπει να υπομνησθεί ότι στην υπόθεση Bork International κ.λπ. το Δικαστήριο ασχολήθηκε ήδη με περίπτωση η οποία παρουσιάζει, από την άποψη αυτή, μια ορισμένη αναλογία με αυτήν που μας απασχολεί σήμερα. Σε εκείνη την υπόθεση ο προηγούμενος ιδιοκτήτης της επιχειρήσεως είχε απολύσει το σύνολο των εργαζομένων σε αυτήν. Η εν λόγω επιχείρηση επωλήθη τελικά σε τρίτο ο οποίος επαναπροσέλαβε πλέον του ημίσεως του προηγουμένως απασχολούμενου στην επιχείρηση προσωπικού [16]. Το Δικαστήριο έκρινε ότι στην περίπτωση αυτή υφίσταται μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας, εφόσον η εν λόγω επιχείρηση διατηρεί την ταυτότητά της [17].

16 — Απόφαση Bork International κ.λπ. προαναφερθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψεις 3 και 4.

17 — Όπ.π., σκέψη 20.

Επομένως, το αποφασιστικό στοιχείο είναι το αν προκύπτει από εκτίμηση του συνόλου όλων των στοιχείων της συγκεκριμένης υποθέσεως ότι η υπό κρίση επιχείρηση διατήρησε την ταυτότητά της. Το γεγονός ότι ο προηγούμενος ιδιοκτήτης της επιχειρήσεως απέλυσε μεγάλο μέρος του προσωπικού του και ότι ο νέος εμπορικός αντιπρόσωπος επρόκειτο να αναλάβει μόνο τους απομένοντες εργαζομένους αποτελεί, κατά συνέπεια, στο πλαίσιο αυτό, έναν παράγοντα ο οποίος είναι ασφαλώς σημαντικός αλλά δεν είναι αυτός καθαυτός καθοριστικής σημασίας για τη σχετική εξέταση.

22. Τούτο ισχύει και όσον αφορά το γεγονός ότι η Anfo Motors — όπως αφήνει να υποτεθεί η διάταξη του αιτούντος δικαστηρίου — δεν μεταβίβασε κανένα στοιχείο του ενεργητικού της στη Novarobel. Αλλά και αυτό δεν αποκλείει τη δυνατότητα υπάρξεως μεταβιβάσεως κατά την έννοια της οδηγίας. Συναφώς, το Δικαστήριο ορθώς δέχθηκε με την απόφαση Schmidt τα ακόλουθα:

«Το γεγονός ότι στη νομολογία του Δικαστηρίου η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων απαριθμείται μεταξύ των διαφόρων κριτηρίων που πρέπει να εφαρμόσει το εθνικό δικαστήριο, προκειμένου να εξακριβώσει, στο πλαίσιο της συνολικής εκτιμήσεως μιας πολύπλοκης πράξεως ή συναλλαγής, κατά πόσον υπήρξε μεταβίβαση επιχειρήσεως δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν υφίσταται μεταβίβαση, εφόσον δεν υπάρχουν τέτοια περιουσιακά στοιχεία.» [18]

18 — Απόφαση προαναφερθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 16.

23. Μεταξύ των στοιχείων που πρέπει να ληφθούν υπόψη περιλαμβάνεται φυσικά και το γεγονός ότι η Novarobel είναι πλέον ο εμπορικός αντιπρόσωπος της Ford, κατέχοντας έτσι τη θέση που είχε η Anfo Motors, και ότι ασκεί τη δραστηριότητα του εμπορικού αντιπροσώπου σε περιοχή την οποία κάλυπτε ως τότε η Anfo Motors. Ασφαλώς, οι Merckx και Neuhuys έχουν δίκιο όταν παρατηρούν ότι κάθε εμπορικός αντιπρόσωπος ενός δεδομένου κατασκευαστή αυτοκινήτων ασκεί παρόμοια δραστηριότητα. Πράγματι, θα ήταν παράλογο να υποστηριχθεί ότι υφίσταται μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας εξ αιτίας και μόνο του γεγονότος ότι ένας κατασκευαστής αποφάσισε να παύσει τη συνεργασία του με έναν εμπορικό αντιπρόσωπο και να παραχωρήσει το δικαίωμα αντιπροσωπεύσεως και της πωλήσεως των οχημάτων του στη σχετική περιοχή σε άλλον έμπορο. Στην προκειμένη όμως περίπτωση δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Το ζήτημα που τίθεται είναι μάλλον αν το στοιχείο αυτό μπορεί να ληφθεί υπόψη για την εκτίμηση του αν υπήρξε μια τέτοια μεταβίβαση. Στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί καταφατική απάντηση, καθόσον «ο βαθμός ομοιότητας των δραστηριοτήτων που ασκούνται πριν και μετά τη μεταβίβαση» αποτελεί μέρος των πραγματικών στοιχείων που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη σχετική εκτίμηση [19].

24. Συνοψίζοντας, πρέπει να γίνει δεκτό ότι μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας μπορεί να υφίσταται επίσης υπό τις περιστάσεις τις οποίες εκθέτει το αιτούν δικαστήριο. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι η εμπλεκόμενη επιχείρηση να διατηρεί την ταυτότητά της. Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να προσδιορίσει αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, με βάση τα καθοριζόμενα από το Δικαστήριο κριτήρια.

19 — Βλ. τις σκέψεις του Δικαστηρίου που παρατίθενται ανωτέρω, στο σημείο 17.

25. Αν και η τελική εκτίμηση των περιστάσεων της υπό κρίση υποθέσεως υπάγεται στην αρμοδιότητα του εθνικού δικαστηρίου, θα ήθελα να συμπληρώσω τις ανωτέρω παρατηρήσεις, οι οποίες είναι μάλλον αφηρημένου χαρακτήρα, με ορισμένες συγκεκριμένες παρατηρήσεις οι οποίες μπορούν να αποβούν χρήσιμες στο cour du travail de Bruxelles.

26. Κατά τη γνώμη μου, εύκολα μπορεί να γίνει δεκτή στην προκειμένη υπόθεση η ύπαρξη μεταβιβάσεως. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου η εταιρία Ford ανέφερε ότι ο νέος αντιπρόσωπός της συνέχισε τη δραστηριότητα της Anfo Motors στην εν λόγω περιοχή, ότι προσέλαβε το προσωπικό που παρέμεινε στην υπηρεσία της εταιρίας αυτής και πήρε την πελατεία της. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, μπορεί να γίνει δεκτό ότι διατηρήθηκε η ταυτότητα της αναληφθείσας μονάδας, βάσει των κριτηρίων που θέσπισε το Δικαστήριο. Τούτο φαίνεται πιθανό. Όπως προανέφερα, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες για το αν η Anfo Motors μεταβίβασε στη Novarobel το πελατολόγιό της. Η Ford και η Επιτροπή, ωστόσο, επικαλούνται σχετικά έγγραφο το οποίο, κατ' αυτές, απέστειλε η Anfo Motors στους πελάτες της στις 5 Οκτωβρίου 1987. Με το έγγραφο αυτό η Anfo Motors προτείνει στους πελάτες της να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες της εταιρίας Novarobel, η οποία λαμβάνει τη θέση της ίδιας ως εμπορικού αντιπροσώπου, πληροφορώντας τους παράλληλα ότι θα συναντήσουν στη διάδοχό της εταιρία «πολλά οικεία πρόσωπα». Στην πράξη το έγγραφο αυτό αποτελεί σημαντική ένδειξη για την ύπαρξη μεταβιβάσεως. Μια τέτοια όμως εκτίμηση εναπόκειται ασφαλώς μόνο στο αιτούν δικαστήριο.

Αν ληφθεί υπόψη η φύση των δραστηριοτήτων των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων προκύπτει ακόμη ότι το γεγονός ότι δεν μεταβιβάστηκε κανένα περιουσιακό στοιχείο δεν έχει ιδιαίτερη σημασία στην προκειμένη περίπτωση. Η δραστηριότητα του εμπορικού αντιπροσώπου δεν καθορίζεται ούτε εξαρτάται από τον εξοπλισμό της επιχειρήσεως, όπως τούτο μπορεί να συμβαίνει, για παράδειγμα, με τις βιομηχανικές επιχειρήσεις. Κατά κανόνα, για την επιτυχία ενός τέτοιου εμπορικού αντιπροσώπου έχουν σημασία η πείρα και η δεξιότητα του προσωπικού του. Η ανάληψη ενός — έστω και μικρού — μέρους του προσωπικού αυτού από άλλη επιχείρηση και τα κριτήρια επιλογής αυτού του μέρους του προσωπικού έχουν, κατά συνέπεια, εδώ ιδιαίτερη σημασία για την ύπαρξη μεταβιβάσεως κατά την έννοια της οδηγίας. Επίσης, θεωρώ πολύ σημαντικό το ότι η Novarobel ανέλαβε όχι μόνο μέρος του προσωπικού της Anfo Motors αλλά και το κατεχόμενο από την εταιρία αυτή δικαίωμα αντιπροσωπεύσεως. Αυτό σημαίνει ότι ο νέος εμπορικός αντιπρόσωπος ασκεί πλέον στην ίδια περιοχή την ίδια δραστηριότητα με εκείνη την οποία ασκούσε προηγουμένως η Anfo Motors. Συνεπώς, το σύνολο των στοιχείων αυτών συνηγορεί σαφώς υπέρ της υπάρξεως μιας συνεχείας, όπως προβλέπεται από την οδηγία.

27. Θα ήθελα ωστόσο να παρατηρήσω ότι συμμερίζομαι την άποψη του γενικού εισαγγελέα Van Gerven στις προτάσεις του στην υπόθεση Schmidt, κατά την οποία οι όροι «επιχείρηση», «εγκατάσταση» και «τμήμα εγκαταστάσεως» που χρησιμοποιούνται στην οδηγία ανάγονται στην ειδικότερη έννοια «οικονομική μονάδα», η οποία «δηλώνει (...) μια μονάδα με ορισμένη τουλάχιστον *οργανωτική αυτοτέλεια*» [20]. Αυτή όμως η προϋπόθεση μπορεί οπωσδήποτε να πληρούται στην υπό κρίση υπόθεση. Όπως προανέφερα, η εταιρία Novarobel ανέλαβε ορισμένες συγκεκριμένες δραστηριότητες από την εταιρία Anfo Motors και ασχολείται πλέον με την πώληση αυτοκινήτων Ford στην ίδια περιοχή στην οποία ασκούσε προηγουμένως τις δραστηριότητές της η Anfo Motors. Εκμεταλλεύεται έτσι το δικαίωμα αντιπροσωπεύσεως το οποίο κατείχε πριν η Anfo Motors και απασχολεί μέρος του προσωπικού της εταιρίας αυτής. Στην περίπτωση αυτή δεν πρόκειται για μια τόσο εξαιρετική κατάσταση όπως εκείνη της υποθέσεως Schmidt [21].

28. Κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου προφορική διαδικασία ο εκπρόσωπος των Merckx και Neuhuys επικαλέστηκε περαιτέρω πραγματικά περιστατικά, από τα οποία προκύπτει, κατά την άποψή του, ότι δεν υφίσταται μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας. Ανέφερε ιδίως ότι οι εγκαταστάσεις της εταιρίας Novarobel βρίσκονται, κατά ένα μέρος, σε άλλα σημεία των Βρυξελλών από εκείνα των εγκαταστάσεων της Anfo Motors. Εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εξετάσει ειδικότερα τα στοιχεία αυτά και να τα εκτιμήσει στο πλαίσιο της κρίσεώς του.

29. Σημειώνω, χάριν πληρότητας, ότι, κατά τη γνώμη μου, δεν έχει καμιά ιδιαίτερη σημασία για τη λύση της παρούσας διαφοράς το γεγονός ότι τα εμπλεκόμενα εργατικά σωματεία δήλωσαν ότι λαμβάνουν ως

20 — Συλλογή 1994, σ. I-1313 ιδίως σ. I-1319. Ομοίως, βλέπε τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Κοσμά της 10ης Μαΐου 1995 στην υπόθεση C-48/94, Rygaard, (απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 1995, Συλλογή 1995, σ. I-2745, I-2747), σημείο 16 («κάποια οργανωτική αυτοτέλεια»).

21 — Στην υπόθεση εκείνη επρόκειτο, όπως είναι γνωστό, για μια καθαρίστρια που απασχολείτο με εργασίες καθαριότητας σε θυγατρική μιας τράπεζας, τις οποίες η τράπεζα ανέθεσε στη συνέχεια σε επιχείρηση καθαριότητας.

βάση το ότι εν προκειμένω υφίσταται μεταβίβαση κατά την έννοια της εθνικής νομοθεσίας (η οποία βασίζεται στην οδηγία). Ωστόσο, το γεγονός αυτό δείχνει ότι τα εμπλεκόμενα σωματεία εκτιμούν την κατάσταση με τον τρόπο που εξέθεσα ανωτέρω. Το γεγονός ότι η εταιρία Novarobel δεν πήρε από την εταιρία Anfo Motors το όνομά της δεν έχει σημασία, καθόσον αυτό δεν αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξη μεταβιβάσεως κατά την έννοια της οδηγίας.

Συμβατική μεταβίβαση

30. Οι Merckx και Neuhuys υποστηρίζουν ότι δεν υφίσταται συμβατική μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας, καθόσον δεν συνήφθη μεταξύ της Anfo Motors και της Novarobel σύμβαση. Αντιθέτως, τόσο η Ford όσο και η Επιτροπή και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζουν ότι το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει τη δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας.

31. Το Δικαστήριο προέβη σε «αρκετά ελαστική» ερμηνεία της έννοιας της συμβατικής μεταβιβάσεως, όπως προκύπτει από την απόφαση Redmond Stichting, ώστε να ανταποκριθεί προς τον σκοπό της οδηγίας, έκρινε δε ότι αρκεί η μεταβίβαση να πραγματοποιείται «στο πλαίσιο συμβατικών σχέσεων» [22]. Έτσι, το Δικαστήριο δέχτηκε, ιδίως με την απόφαση Ny Mølle Kro, ότι η οδηγία έχει εφαρμογή όταν ο κύριος επιχειρήσεως, η εκμετάλλευση της οποίας είχε δοθεί στο πλαίσιο συμβάσεως εκμισθώσεως σε τρίτον, αναλαμβάνει την εκμετάλλευση της επιχειρήσεως αυτής μετά από καταγγελία της συμβάσεως εκμισθώσεως [23]. Στην απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 1988, τη λεγόμενη Daddy's Dance Hall, πρόκειται επίσης για επιχείρηση την οποία ο ιδιοκτήτης της είχε εκμισθώσει. Μετά τη λήξη της μισθωτικής συμφωνίας η επιχείρηση περιήλθε σε τρίτον, με τον οποίο ο ιδιοκτήτης συνήψε νέα μισθωτική σύμβαση. Το Δικαστήριο έκρινε ότι τούτο μπορεί να αποτελεί μεταβίβαση κατά την έννοια της οδηγίας: «Το γεγονός ότι σε μια τέτοια περίπτωση η μεταβίβαση διενεργείται σε δύο φάσεις, υπό την έννοια ότι η επιχείρηση μεταβιβάζεται καταρχάς από το πρόσωπο στο οποίο είχε αρχικά παραχωρηθεί η εκμετάλλευση προς τον κύριο, ο οποίος μεταβιβάζει στη συνέχεια στο νέο πρόσωπο στο οποίο παραχωρείται η εκμετάλλευση, δεν αποκλείει την εφαρμογή της οδηγίας, εφόσον η οικεία οικονομική μονάδα διατηρεί την ταυτότητά της.» [24] Το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την άποψη αυτή με τις αποφάσεις Bork International κ.λπ. [25] και Redmond Stichting [26]. Εν προκειμένω, αξίζει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην απόφαση Bork International κ.λπ. Στην υπόθεση αυτή επρόκειτο επίσης για επιχείρηση την οποία ο ιδιοκτήτης της είχε εκμισθώσει. Μετά την καταγγελία της μισθωτικής συμφωνίας ο ιδιοκτήτης επώλησε την επιχείρηση σε τρίτο. Το ζήτημα το οποίο τέθηκε ήταν αν ο νέος ιδιοκτήτης ανέλαβε τις υποχρεώσεις του προηγούμενου μισθωτή που απέρρεαν από τις συμβάσεις εργασίας με τους εργαζομένους στην επιχείρηση. Ασφαλώς, προϋπόθεση για κάτι τέτοιο ήταν η ύπαρξη μεταβιβάσεως κατά την έννοια της οδηγίας. Ο

22 — Προαναφερθείσα απόφαση στην υποσημείωση 8, σκέψη 11.

23 — Απόφαση Ny Mølle Kro, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 14. Παρόμοια είναι και η απόφαση Berg και Busschers, προαναφερθείσα στην υποσημείωση 7, στην οποία επρόκειτο για καταγγελία συμβάσεως μισθώσεως-πωλήσεως (όπ.π., σκέψη 19).

24 — Απόφαση εκδοθείσα στην υπόθεση 324/86, Tellerup κατά Daddy's Dance Hall (Συλλογή 1988, σ. 739, σκέψη 10).

25 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 14.

26 — Όπ.π., σκέψη 14.

νέος ιδιοκτήτης ισχυρίστηκε ότι η δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας προϋποθέτει τη σύναψη συμβάσεως μεταβιβάσεως μεταξύ του προηγούμενου και του νέου εργοδότη [27]. Το Δικαστήριο δεν ακολούθησε την άποψη αυτή [28].

32. Ενόψει της νομολογίας αυτής πιστεύω ότι δεν υπάρχει αμφιβολία ότι υφίσταται εν προκειμένω περίπτωση «συμβατικής μεταβιβάσεως» κατά την έννοια της οδηγίας. Τούτο για τον επιπρόσθετο λόγο, όπως σαφώς προκύπτει από την προκειμένη περίπτωση, ότι όχι μόνο υφίσταται συμφωνία μεταξύ της Anfo Motors και της Novarobel αλλά τόσο η Anfo Motors όσο και η Novarobel ήταν σύμφωνες με την πραγματοποίηση της μεταβιβάσεως, έστω και αν για αυτό δεν συνήφθη έγγραφη συμφωνία μεταξύ των δύο εταιριών. Όσον αφορά τη Novarobel, τούτο προκύπτει ήδη από τις συμφωνίες της με τη Ford, με τις οποίες εδήλωσε την πρόθεσή της να αναλάβει στην υπηρεσία της τους εργαζομένους της οικείας επιχειρήσεως. Από το έγγραφο το οποίο η εταιρία Anfo Motors απέστειλε στους πελάτες της [29] — η οριστική εκτίμηση του οποίου εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο — προκύπτει ότι η Anfo Motors ήταν σύμφωνη με την εκ μέρους του νέου αντιπροσώπου της ανάληψη των απομενόντων εργαζομένων και με τη συνέχιση της δραστηριότητάς τους σ' αυτόν. Αυτό προκύπτει ακόμη σαφέστερα από τα έγγραφα τα οποία απέστειλε η Anfo Motors στις 8 Οκτωβρίου 1987 στους Merckx και Neuhuys [30]. Κατά συνέπεια, είναι σαφές ότι η εταιρία αυτή είχε τουλάχιστον συναινέσει για τη σχετική αλλαγή. Τούτο αρκεί για την ύπαρξη συμβατικής μεταβιβάσεως κατά την έννοια της οδηγίας.

Γ — Συμπέρασμα

33. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την ακόλουθη απάντηση στο ερώτημα του cour du travail de Bruxelles:

«Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 77/187/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 1977, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικών με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων, έχει την έννοια ότι η οδηγία μπορεί να εφαρμόζεται στην περίπτωση κατά την οποία μια επιχείρηση, η οποία έχει αποφασίσει να διακόψει τις δραστηριότητές της, απολύει το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού της, διατηρώντας μόνο δεκατέσσερα

27 — Απόφαση Bork International κ.λπ., προαναφερθείσα στην υποσημείωση 8, σκέψη 11.

28 — Όπ.π., σκέψη 14.

29 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 26.

30 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 2. Στο έγγραφο αυτό γίνεται μάλιστα λόγος για συζητήσεις με τη Novarobel.

άτομα επί συνόλου εξήντα και πλέον, και αποφασίζει ότι τα δεκατέσσερα αυτά άτομα, διατηρώντας τα κεκτημένα δικαιώματά τους, πρέπει να εργάζονται σε επιχείρηση με την οποία δεν τη συνδέει καμία σύμβαση, αλλά στην οποία έχει παραχωρηθεί η αντιπροσωπεία πωλήσεων που είχε προηγουμένως η ίδια, έστω και αν η πρώτη εταιρία δεν έχει μεταβιβάσει κανένα περιουσιακό στοιχείο στη δεύτερη. Τούτο ισχύει μόνο εφόσον η εν λόγω επιχείρηση διατηρεί την ταυτότητά της. Το αιτούν δικαστήριο είναι εκείνο στο οποίο εναπόκειται να κρίνει αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, με βάση τα θεσπισθέντα από το Δικαστήριο κριτήρια.»